

Anna HERNACKA-JANIKOWSKA

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Wydział Prawa i Ekonomii

ahj@ukw.edu.pl

<http://orcid.org/0000-0003-2393-8950>

<https://doi.org/10.34739/dsd.2023.01.10>

NOWELIZACJA ART. 258 KODEKSU KARNEGO W ŚWIETLE DYNAMIKI ZJAWISKA PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ

ABSTRAKT: Celem artykułu jest przybliżenie znowelizowanych rozwiązań prawnych w przedmiocie art. 258 traktującego o zorganizowanej grupie i związku przestępczym. Tłem niniejszych rozważań jest analiza statystyczna zjawiska przestępczości zorganizowanej w trzech podstawowych obszarach jej działań: kryminalnym, gospodarczym i narkotykowym. Co więcej, zaprezentowana zostanie statystyka ogólnej liczby grup przestępczych wyeliminowanych na przestrzeni ostatnich lat. Istotnym elementem poznawczym jest również wskazanie na doniosłość zjawiska przede wszystkim w zakresie generowanych szkód w Skarbie Państwa. Ponadto, Autorka wskazuje na aktualne rozwiązania prawnomaterialne w przedmiocie wdrożenia efektywnych mechanizmów zwalczających przestępczość zorganizowaną. W tym zakresie Autorka podejmuje próbę rozstrzygnięcia zasadności nowelizacji przepisu art. 258. Wobec powyższego głównym celem badawczym jest zdiagnozowanie czy dynamika przestępczości zorganizowanej, wobec procedowanych zmian prawnych, ulegnie zmianie.

SŁOWA KLUCZOWE: kodeks karny, nowelizacja, przestępczość zorganizowana, statystyka

AMENDMENT OF ART. 258 OF THE PENAL CODE IN THE LIGHT THE DYNAMICS OF ORGANIZED CRIME

ABSTRACT: The aim of the article is to present the amended criminal law methods in the subject of Art. 258 dealing with the organized group and and criminal association. The background of these considerations is a statistical analysis of the phenomenon of organized crime in three basic areas of its activities: criminal, economic and drug-related. Moreover, statistics of the total number of criminal groups eliminated in recent years will be presented. An important cognitive element is also the indication of the importance of the phenomenon, primarily in terms of the damage generated to the State Treasury. Moreover, the author points to current substantive legal solutions regarding the implementation of effective mechanisms to combat organized crime. In this respect, the author attempts to determine the validity of amending the provision of Art. 258. Given the above, the main research aim is to diagnose whether the dynamics of organized crime will change in the light of the ongoing criminal law changes.

KEYWORDS: penal code, amendment, organized crime, statistics

WPROWADZENIE

Wraz z nowelizacją kodeksu karnego w 2023 r. dojdzie do zmiany wielu przepisów prawnych. Szczególnie charakterystycznymi modyfikacjami są te, które odnoszą się do wysokości sankcji nakładanych za popełnienie poszczególnych przestępstw. Zmiany te determinowane są m.in. koniecznością podniesienia i wzmocnienia ochrony przed przestępstwami najcięższej

kategorii, które godzą w fundamentalne wartości – życia i zdrowia. Nowelizacja ta wprowadza m.in. przekształcenie dotyczące brzmienia przepisów art. 258 kk traktującego o zorganizowanej grupie i związku przestępczym.

Ustawodawca, mając na względzie wymiar szkód, jakie niesie ze sobą przestępczość w formie zorganizowanej, jak również fakt, iż jest to rodzaj przestępczości, którego społeczna szkodliwość jest bardzo wysoka, uznaje za zasadne podwyższenie odpowiednio wymiaru kary.

Przedmiotem ochrony z perspektywy przepisu art. 258 kodeksu karnego jest bezpieczeństwo państwa i jego obywateli¹. Z uwagi na istotność wartości chronionych, ustawodawca postanowił odpowiednio zaostrzyć wymiar kary za udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym.

Głównym problemem badawczym jest zdiagnozowanie, czy w perspektywie zmian przepisów prawnych proponowanych przez prawodawcę dynamika zjawiska przestępczości zorganizowanej ulegnie zmianie. Celem niniejszego artykułu jest zatem wskazanie na dotychczasową statystykę omawianego zjawiska, jak również zaprezentowanie najistotniejszych zmian przepisów prawnych odnoszących się do wymiaru kary w związku z udziałem w zorganizowanej grupie i związku przestępczym. Ponadto celem jest zasygnalizowanie, jak poważne szkody dla Skarbu Państwa wynikają z zorganizowanej działalności przestępczej.

Wobec powyższych założeń sformułowano następujące hipotezy:

1. Prawdopodobnie słuszne jest działanie ustawodawcy w zakresie zwiększenia wymiaru kary za działania przestępne w zorganizowanej grupie lub związku.
2. Przypuszcza się, iż zjawisko przestępczości zorganizowanej będzie podlegało nieustannym zmianom determinowanym kształtem rzeczywistości prawnej, społecznej i politycznej.
3. Prawdopodobnie duża intensyfikacja nastąpi tylko w niektórych obszarach działalności przestępczości zorganizowanej.

PROBLEMATYKA DEFINICYJNA PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ

Fenomen przestępczości zorganizowanej jest niezwykle złożony. Trudnością tych rozważań jest już na samym początku siatka terminologiczna konstytuująca zjawisko. Jest to kluczowa problematyka w identyfikowaniu go z perspektywy funkcjonowania synonimicznych ujęć m.in. mafii, gangów, karteli, syndykatów czy też przestępczości grupowej.

W literaturze przedmiotu dominuje wiele propozycji definicyjnych przestępczości zorganizowanej ukierunkowanych na uwypuklenie najważniejszych cech poszczególnych struktur. Choć niewątpliwie jest to zabieg słuszny i pożądaný, może wprowadzić chaos w identyfikowaniu prawidłowych desygnatów konkretnego, empirycznego zjawiska. Wśród cech charakterystycznych wskazuje się zatem m.in. na udział min. 3 osób, hierarchiczność struktury,

¹ M. Bojarski, *Część czwarta. Zakres penalizacji części szczególnej Kodeksu karnego*, [w:] M. Bojarski (red.), *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Warszawa 2020, s. 746.

działalność długofalową, więzi organizacyjne, wyłoniony ośrodek kierowniczy². Zaznaczyć jednak należy, iż cechy te są płynne w zależności od perspektywy poznawczej danej struktury. Inne bowiem są cechy przynależne grupie, a inne związkowi przestępczemu z uwagi na fakt, iż ta druga forma działania przestępczego jest formą najwyższego zorganizowania³.

Punktem wyjścia dla niniejszych rozważań jest wykładnia przepisu art. 258 kodeksu karnego nawiązującego do zorganizowanej grupy i związku przestępczego. Zgodnie ze znowelizowanym brzmieniem § 1 „Kto bierze udział w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat”⁴. Wcześniejsza formuła prawna obejmowała karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

Istotny w tym zakresie jest fakt, iż ustawodawca penalizuje już samą przynależność do struktury (grupy lub związku) przestępczej⁵. Zatem jest to przestępstwo, do którego zaistnienia jest konieczne jedynie bierne uczestnictwo⁶.

Ustawodawca ustosunkował się również do charakteru zbrojnego i terrorystycznego grupy lub związku przestępczego. Zgodnie z tym „Jeżeli grupa albo związek określone w § 1 mają charakter zbrojny albo mają na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10”⁷. Wcześniej kara taka obejmowała okres od 6 miesięcy do lat 8.

Zgodnie z powyższym rozróżnia się trzy rodzaje grup lub związków przestępczych. Pierwsze – mające na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, drugie – podejmujące działania o charakterze zbrojnym oraz ostatnie – te, które mają na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

Niezwykle istotne z perspektywy prowadzonej działalności grupy lub związku przestępczego jest utworzenie struktury przestępczej i kierowanie nią. Prawodawca w tym zakresie wskazuje, iż „Kto grupę albo związek określone w § 1, w tym mające charakter zbrojny, zakłada lub taką grupę albo związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15”⁸. Odpowiednio wzrost kary jest zauważalny w przypadku założenia i kierowania grupą lub związkiem o charakterze zbrojnym lub terrorystycznym. W tym przypadku kara wynosi od 3 do 20 lat. Wcześniejsza formuła prawna nie zawierała górnej granicy odpowiedzialności prawnej.

Prawidłowe zdiagnozowanie tego, czy doszło do zawiązania się zorganizowanej struktury przestępczej, czy też nie, jest zadaniem niezwykle trudnym. Zaznacza się bowiem, iż „Samo

² A. Hernacka-Janikowska, *Przestępczość zorganizowana a państwo. Wzajemne relacje i uwarunkowania*, Bydgoszcz 2021, s. 82.

³ A. Michalska-Warias, *Zorganizowana grupa przestępcza w orzecznictwie*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 12, s. 101.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 2022 poz. 1138 ze zm.).

⁵ A. Tywończuk-Gieniusz, R. Rejmanski, *Udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym w świetle orzecznictwa Sądów Apelacyjnych i Sądu Najwyższego*, [w:] K. Laskowska (red.), *Oblicza współczesnej przestępczości zorganizowanej*, Białystok 2014, s. 294-295.

⁶ K. Wiak, *Część szczególna. Art. 258*, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 1435.

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny..., op. cit.

⁸ Ibidem.

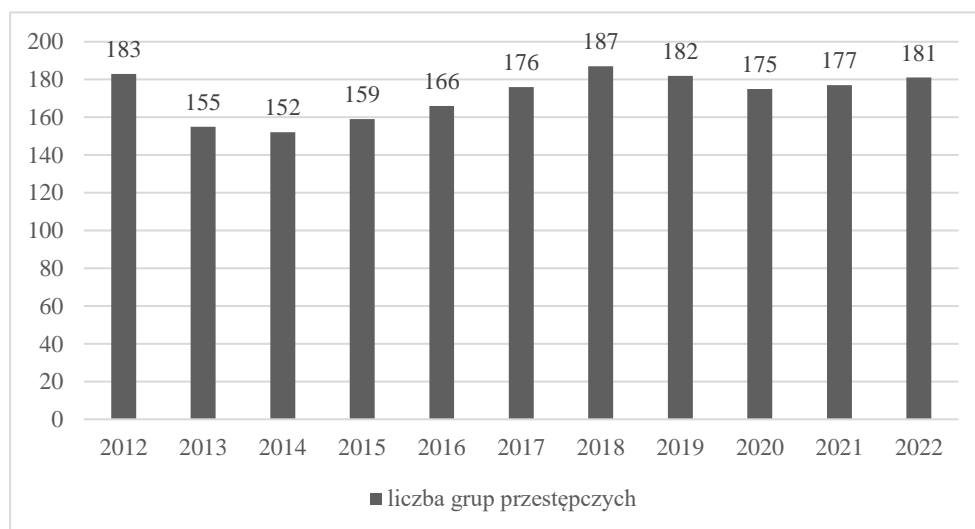
udowodnienie, że dany zbiór ludzi stanowi zabronioną prawem strukturę, jak zorganizowana grupa czy związek przestępczy, może nie być łatwe, tym bardziej utrudnione wydaje się w praktyce udowodnienie przynależności do nich przez sprawcę czynu popełnionego w ramach członkostwa w tego typu przestępczej zbiorowości. Wyzwania stawiane przez zorganizowaną przestępczość przed wymiarem sprawiedliwości są bardzo duże”⁹.

DYNAMIKA ZJAWISKA PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ

Dynamika zjawiska przestępczości zorganizowanej jest niezwykle zróżnicowana i wieloaspektowa, bowiem zorganizowane grupy i związki przestępcze nieustannie dostosowują swoje działania do zmieniającej się sytuacji politycznej, gospodarczej i społecznej.

Na zestawieniu sporządzonym przez Centralne Biuro Śledcze Policji (wykres 1) widoczna jest liczba zorganizowanych grup przestępczych wyeliminowanych na przestrzeni ostatnich lat. Choć liczba ta różni się w poszczególnych latach, to niemniej oscyluje ona w granicach 152-187 grup przestępczych w roku.

Podkreślenia jednak wymaga fakt, iż tak jak w przypadku innych przestępstw, zjawisko przestępczości zorganizowanej charakteryzuje się tzw. ciemną liczbą przestępstw, która istotnie wpływa na interpretację uzyskanych wyników, ponieważ oprócz wykrytych i wyeliminowanych przez powołane ku temu instytucje grup przestępczych swoją przestępczą, konspiracyjną działalność prowadzą struktury niewykryte¹⁰.

Wykres 1. Liczba wyeliminowanych grup przestępczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów Centralnego Biura Śledczego Policji na lata 2012-2022, <https://cbsp.policja.pl/cbs/do-pobrania/raporty-z-dzialalnosci/9890,Raporty-z-dzialalnosci.html> (14.06.2023).

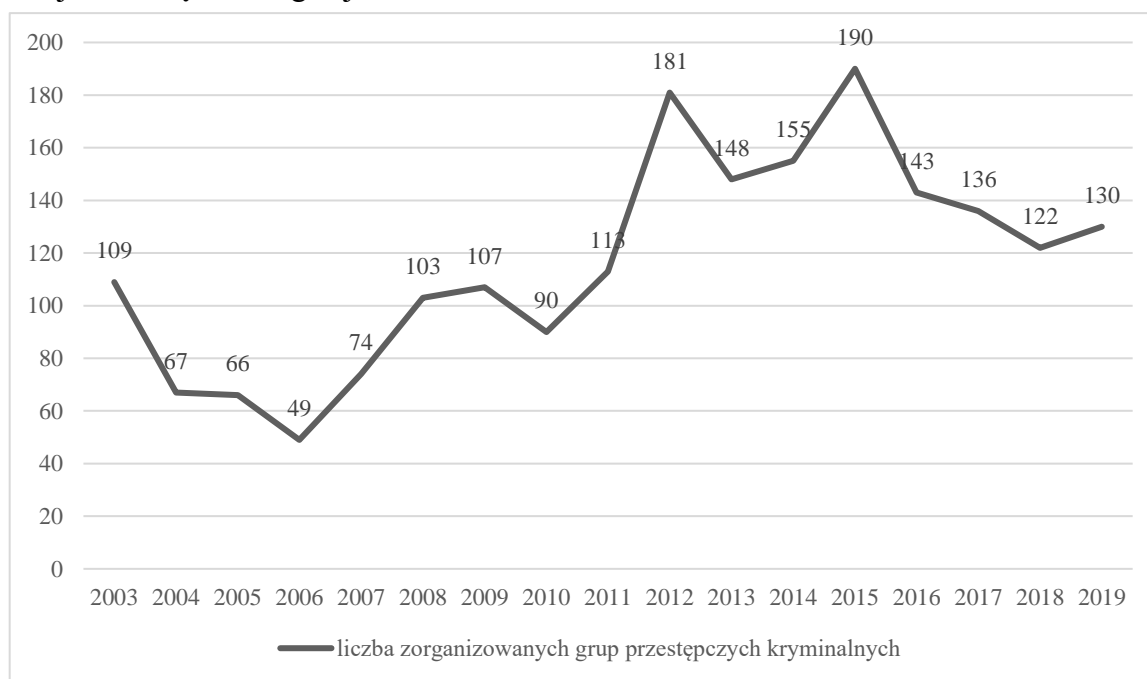
⁹ M. Stwarz, *Podstawy odpowiedzialności za przestępczość zorganizowaną na przykładzie wybranych instrumentów części ogólnej kodeksu karnego*, „Studia Prawnicze” 2023, s. 3.

¹⁰ E. Jurgielewicz, *Symptomatologia kryminalna udziału w zorganizowanej grupie przestępczej*, [w:] K. Łaskowska (red.), *Oblicza współczesnej przestępczości zorganizowanej*, Białystok 2014, s. 117.

Przestępczość zorganizowana ewoluowała na przestrzeni lat. W okresie PRL-u wyraźnie dostrzegalna była przestępczość o charakterze gospodarczym, w której nierzadko udział brały osoby piastujące wysokie urzędy, jak również funkcjonariusze i pracownicy poszczególnych struktur państwowych. Afery „Zalew”¹¹, „Żelazo”¹² to jedne z kilku przykładów przestępczego wykorzystywania legalnie działających struktur.

Zmiana kierunku działania przestępczości zorganizowanej nastąpiła wraz z transformacją ustrojową w 1989 r. Rzeczywistość lat 90. XX w. ukazała obraz zorganizowanej przestępczości jako bardziej brutalny, ukierunkowany na działalność kryminalną i narkotykową. To wówczas doszło do rozkwitu polskich mafii, które nierzadko wykazywały konotacje polityczne¹³. Mimo iż charakterystyka mafii ubiegłego wieku zatarła się na przestrzeni lat, to jednak pokłosie ówczesnej działalności kryminalnej jest współcześnie dostrzegalne.

Przestępczość o charakterze kryminalnym lat dwutysięcznych ma bardzo zróżnicowaną dynamikę. Na wykresie 2 przedstawiono, w jakim okresie dochodziło do intensyfikacji oraz zmniejszania się skali tego zjawiska.

Wykres 2. Zorganizowana przestępczość kryminalna

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów Centralnego Biura Śledczego Policji (15.06.2023).

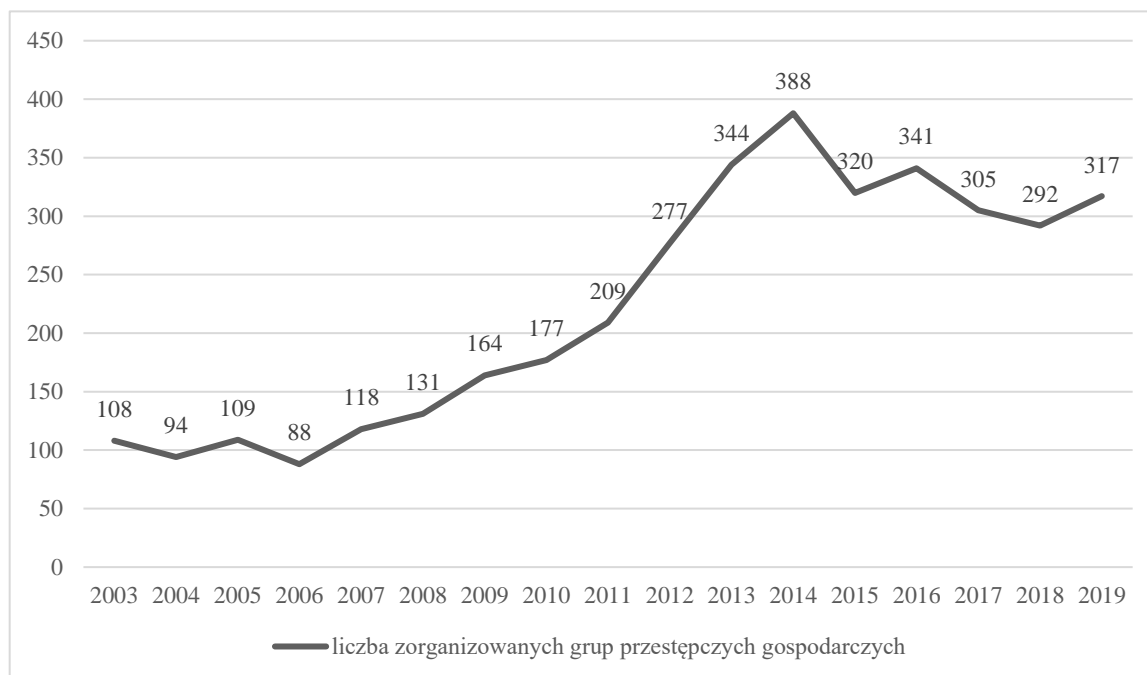
Niestety w raportach od 2020 r. nie wyodrębnia się rodzajowości przestępczości zorganizowanej uwzględniającej obszary jej działalności. Niemniej jednak na podstawie dotychczasowej dynamiki zjawiska uznać można, iż działalność zorganizowanych grup przestępczych

¹¹ „Kulisy spraw” o aferze z udziałem funkcjonariuszy MSW w okresie PRL, [https://www.polskieradio24.pl/130/5561/Artykul/2176456](https://www.polskieradio24.pl/130/5561/Artykul/2176456,Kulisy-funkcjonowania-ryнку-dziel-sztuki-w-Polsce), Kulisy-funkcjonowania-ryнку-dziel-sztuki-w-Polsce (17.06.2023).

¹² K. Madej, *Wszyscy byli przemytnikami. Obraz przestępczości przemytniczej i dewizowej w latach 1956–1970*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2008, nr 7/2 (13), s. 133.

¹³ A. Hernacka-Janikowska, op. cit., s. 274-276.

o charakterze kryminalnym ma tendencję spadkową i utrzymuje się na względnie stałym poziomie nieprzekraczającym 200 wyeliminowanych grup przestępczych w roku.

Wykres 3. Zorganizowana przestępczość gospodarcza

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów Centralnego Biura Śledczego Policji (15.06.2023).

Świadczyć może o tym fakt, iż czyny przestępcze wchodzące w zakres rodzajowości przestępczości kryminalnej (tj. zabójstwa, rozboje, porwania dla okupu, przestępczość prostytucyjna, handel ludźmi) zagrożone są wysokimi karami. Ponadto istotny jest również obszar wiktymologiczny, bowiem częściej dochodzi do działań ukierunkowanych na konkretną osobę lub grupę osób. Dodatkowo przestępcza działalność kryminalna nie przynosi tak dużych zysków, jak ma to miejsce np. w obszarze gospodarczym.

Innym obszar zorganizowanej działalności przestępczej, w którym dostrzegalna jest silna intensyfikacja działań, to obszar gospodarczy. O dynamice niniejszego obszaru świadczy poniższe zestawienie.

Zgodnie z powyższym zestawieniem zauważalna jest stała tendencja zainteresowania obszarem ekonomicznym ze strony zorganizowanych grup przestępczych. Począwszy od roku 2012 rosła liczba tych grup. Spadek odnotowano w roku 2014 r., co wiązać się może z powstaniem Centralnego Biura Śledczego Policji, które jest instytucją właściwą w przedmiocie wykrywania i eliminowania przestępczości zorganizowanej. Zaznaczyć jednak należy, iż pomimo wyraźnego spadku z poziomu 388 grup przestępczych w 2014 r. do 320 w roku kolejnym, wspomniana tendencja zdecydowanie bardziej nasila się niż ma to miejsce w obszarze kryminalnym.

Do głównych działań przestępczych w wyżej wymienionym obszarze należą m.in.: przestępczość paliwowa, podatkowa, kapitałowa, bankowa, hazardowa, jak również przestępczość związana z prawem autorskim czy zamówieniami publicznymi¹⁴.

Argumentem przemawiającym za powyższym stanowiskiem może być fakt, iż często przestępczość gospodarcza funkcjonuje jako pewnego rodzaju alternatywna dla prowadzonej już legalnej działalności. Ponadto istnieje szereg cech przestępczości gospodarczej, które wpływają na intensyfikację tego zjawiska. Zaliczyć do nich można m.in. brak elementu przemocy i brutalizacji czynów, brak wyraźnego obszaru wiktymologicznego, bowiem ofiary przestępstw gospodarczych są często anonimowe, powtarzalność przestępstw i czynów zabronionych, znajomość prawa i procedur ułatwiających prowadzenie utajonej działalności przestępczej¹⁵. Również często przestępcy gospodarczy zajmują wysokie stanowiska w strukturach gospodarczych i administracyjnych, co wpływać może na to, że prowadzone przez nich działania nie wzbudzają podejrzeń.

Zaznaczyć jednak należy, iż przestępczość zorganizowana obszaru gospodarczego wykorzystuje niezwykle elastycznie zmieniającą się rzeczywistość społeczną, polityczną i ekonomiczną. Przejawem tego jest chociażby wzrost aktywności działań przestępczych o charakterze gospodarczym w okresie pandemii COVID-19. Zaznacza się, że podczas pierwszej fali okresu pandemii dochodziło najczęściej do oszustw związanych ze sprzedażą środków higienicznych i dezynfekcyjnych.

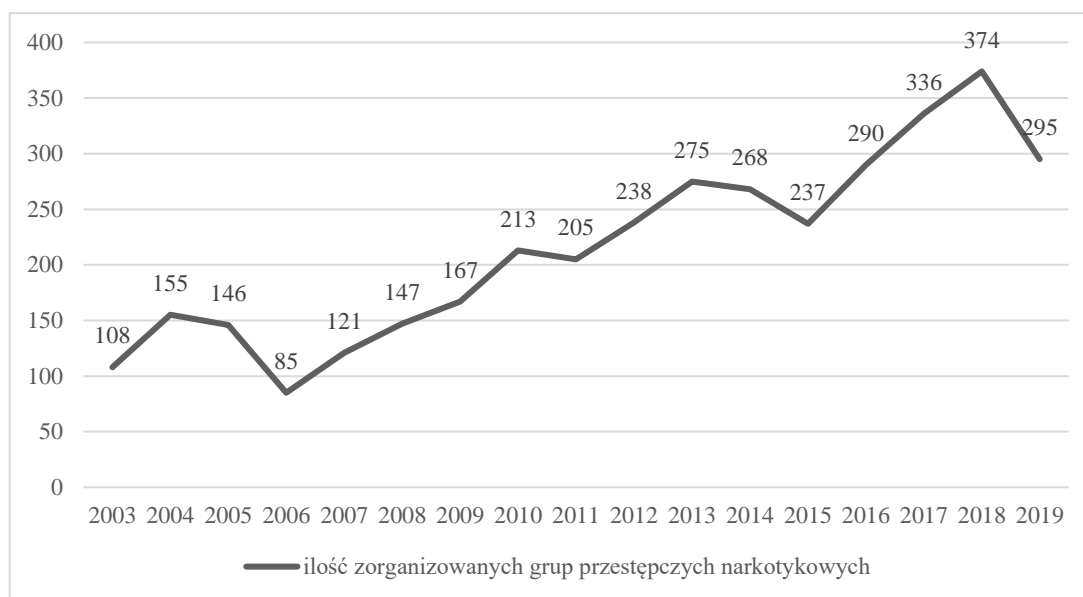
Natomiast po wdrożeniu programów pomocowych (m.in. tarcz finansowych) dokonano oszustw związanych z uzyskiwaniem i wyłudzeniem subwencji i dotacji. Z czasem przestępcza działalność poszerzyła się o przestępstwa związane z wystawianiem sfałszowanych certyfikatów szczepień przeciwko COVID-19 i handlem nimi¹⁶.

Trzecim, dynamicznie rozwijającym się obszarem zorganizowanej działalności przestępczej, jest obszar narkotykowy.

¹⁴ P. Łabuz, *Formy i struktury zorganizowanych grup przestępczych o charakterze ekonomiczno-gospodarczym*, [w:] P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański (red.), *Przestępczość gospodarcza. Istota zjawiska. Zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców*, Warszawa 2018, s. 136.

¹⁵ K. Kozdra, *Przestępczość gospodarcza – pojęcie, istota, cechy*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku” 2019, t. 30, s. 59.

¹⁶ A. Gryszczyńska, A. Klawikowski, *Nowe wyzwania dla Prokuratury związane ze zwalczaniem przestępczości gospodarczej i cyberprzestępczości*, „Prokuratura i Prawo” 2022, s. 41.

Wykres 4. Zorganizowana przestępczość narkotykowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów Centralnego Biura Śledczego Policji (15.06.2023).

Zorganizowana przestępczość narkotykowa była również głównym obszarem działań polskich mafii lat 90. XX w. To właśnie w tym okresie Polska była na drugim miejscu wśród krajów europejskich z najwyższym wskaźnikiem produkcji amfetaminy¹⁷.

Tendencja wzrostowa przestępczości zorganizowanej ma swoje powiązania ze złożoną problematyką tego zjawiska, bowiem sprawcy przestępstw narkotykowych utrudniają organom ścigania wykrycie ich nielegalnej działalności poprzez nieustanną zmianę miejsc produkcji narkotyków¹⁸. Ponadto współcześnie produkcja środków odurzających odbywać się może w warunkach domowych, jak również przy wykorzystaniu mobilnych laboratoriów. Desygnatów przestępstw narkotykowych jest wiele, ale wśród najważniejszych wskazać należy handel, przemyt, produkcja czy handel prekursorami.

Polska zorganizowana przestępczość narkotykowa odznacza się wyraźną intensyfikacją z uwagi na położenie geostrategiczne kraju. RP jest krajem tranzytowym dla procederu przewożenia narkotyków¹⁹.

Ponadto jest to rodzaj przestępczości nieustannie się zmieniający. Przykładem tego jest fakt, iż jedynie w 2013 r. w Europie zidentyfikowano 81 nowych substancji²⁰. Pojawianie się takich, które nie są jeszcze sklasyfikowane jako nielegalne w polskim porządku prawnym, istotnie utrudnia efektywne wykrywanie i przeciwdziałanie przestępczości narkotykowej.

¹⁷ E.W. Pływaczewski, *Węzłowe problemy przestępczości zorganizowanej w Polsce*, [w:] W. Pływaczewski, J. Świerczewski (red.), *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej*, Szczytno 1996, s. 36.

¹⁸ T. Safjański, M.Z. Jędrzejko, J. Koziński, *Skala i charakter używania narkotyków i dopalaczy w Polsce. Przestępczość narkotykowa*, [w:] M.Z. Jędrzejko, M. Kowalski, współpr. B.P. Rosik, T. Zagajewski (red.), *Narkotyki i dopalacze. Zjawisko, zagrożenia, rozpoznawanie zachowań, profilaktyka*, Warszawa–Milanówek 2016, s. 109.

¹⁹ D. Brulińska, E.M. Truskołaska, A. Tywończuk-Gieniusz, *Przestępczość narkotykowa z udziałem zorganizowanych grup przestępczych*, „Przegląd Policyjny” 2017, nr 2(126), s. 57.

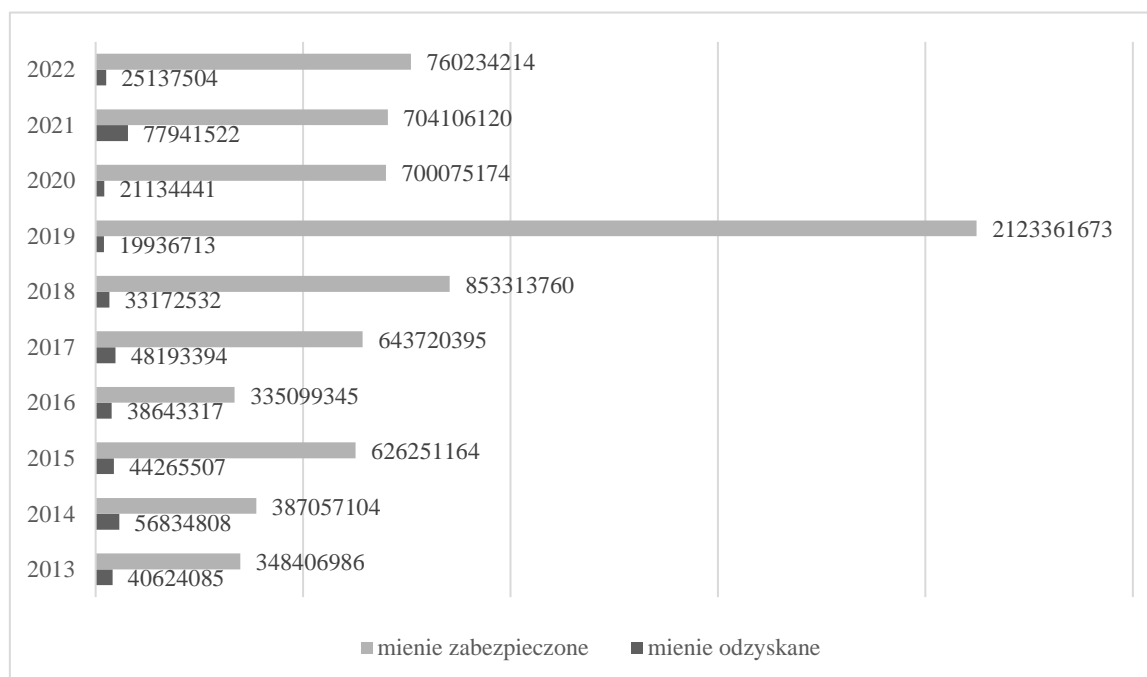
²⁰ B. Hołyst, *Kryminologia* (wyd. 2016), s. 190.

Egzemplifikację tego stanowić może fakt, iż Polska w ostatnich latach borykała się z problemem tzw. dopalaczy²¹.

Intensyfikacja przestępczości narkotykowej związana jest również z rozrostem sieci połączeń zorganizowanych struktur przestępczych. Zatem działalność przestępcza przybiera formę zorganizowanej przestępczości transgranicznej.

DZIAŁALNOŚĆ ZORGANIZOWANYCH GRUP PRZESTĘPCZYCH A STRATY SKARBU PAŃSTWA

Interesujące poznawczo z perspektywy podejmowanego zagadnienia przestępczości zorganizowanej są straty, które ponosi Skarb Państwa w związku z działalnością prowadzoną przez przestępców zorganizowanych. Na poniższym schemacie (wykres 5) zaprezentowano wymiar mienia zabezpieczonego i odzyskanego w latach 2013–2022.

Wykres 5. Mienie zabezpieczone i odzyskane [zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów Centralnego Biura Śledczego Policji za lata 2013-2022, <https://cbasp.policja.pl/cbs/do-pobrania/raporty-z-dzialalnosci/9890,Raporty-z-dzialalnosci.html> (15.06.2023).

Jak widać na powyższym zestawieniu, istnieją spore rozbieżności pomiędzy mieniem odzyskanym a zabezpieczonym. Udaje się bowiem odzyskać jedynie niewielką część majątku zabezpieczonego. Należy w tym miejscu poczynić wykładnię najważniejszych pojęć. Odzyskanie mienia pochodzącego z przestępstw to proces, który obejmuje „(...) ujawnianie/identyfikację,

²¹ P. Jabłoński, M. Jędrzejko, *Narkotyki i paranarkotyki. Charakterystyka i rozpoznawanie zachowań*, Gdańsk 2011, s. 86.

zabezpieczanie oraz konfiskatę/ przepadek mienia i korzyści pochodzących z działalności przestępczej w postępowaniu karnym lub karnym skarbowym”²².

Natomiast zabezpieczenie mienia pochodzącego z czynów przestępnych to „czynność procesowa Sądu lub Prokuratury polegająca na wydaniu postanowienia (art. 291 kpk) o tymczasowym zakazie przekazywania, niszczenia, przetwarzania, przemieszczania lub rozporządzania przez oskarżonego mieniem lub korzyściami pochodzącymi z przestępstwa, lub z określonej w art. 45 § 2 kk działalności przestępczej, w tym mienia przeniesionego na osoby fizyczne, prawne lub jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, o których mowa w art. 45 § 3 kk oraz przedsiębiorstwa (art. 44a kk), w celu zapewnienia możliwości wykonania orzeczenia w zakresie grzywny, świadczenia pieniężnego, przepadku, środka kompensacyjnego, zwrotu pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej, jaką sprawca osiągnął z popełnionego przestępstwa, albo jej równowartości oraz o kosztach sądowych; zabezpieczenie wykonania orzeczenia możliwe jest także w przypadku śmierci sprawcy, umorzenia postępowania z powodu śmierci sprawcy oraz zawieszenia postępowania w sprawie, w której nie można ująć oskarżonego lub w której nie może on brać udziału”²³.

PRZECIWDZIAŁANIE PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ

Kluczowe w efektywnej profilaktyce przestępczości zorganizowanej jest pozbawienie sprawców przestępstw owoców ich nielegalnej działalności. Przyjmuje się słusznie, iż jest to zabieg bardziej efektywny niż samo zwiększanie wymiaru kar²⁴.

Na problematykę skuteczności tego mechanizmu wskazywała również Najwyższa Izba Kontroli. Zgodnie z wynikami kontroli „W Polsce nie funkcjonuje spójny, kompleksowy system ujawniania i zabezpieczania mienia pochodzącego z przestępstw, który zapewniałby sprawne odzyskiwanie tego mienia. NIK zwraca uwagę, że działania służb i instytucji są rozproszone, nie ma też jednolitego systemu ewidencjonowania odzyskiwania mienia pochodzącego z przestępstw”²⁵.

W celu prowadzenia efektywnej walki ze zjawiskiem przestępczości zorganizowanej przyjęto szereg rozwiązań o charakterze instytucjonalnym oraz prawnym. W polskim porządku prawnym wiele instytucji posiada właściwości i kompetencje dotyczące wykrywania przestępczości zorganizowanej i eliminowania jej z życia społecznego, np. Centralne Biuro Śledcze Policji, Krajowa Administracja Skarbowa, Straż Graniczna, jak również służby specjalne – w tym Centralne Biuro Antykorupcyjne, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego czy Agencja Wywiadu.

²² *Odzyskanie mienia pochodzącego z przestępstw*, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2019, s. 5.

²³ *Ibidem*, s. 6.

²⁴ J. Brylak, *Znaczenie przepadku korzyści majątkowej w walce z przestępczością zorganizowaną*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7-8, s. 30.

²⁵ *Tylko niewielką część majątku z przestępstw udaje się odzyskać*, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/odzyskiwanie-mienia-pochodzacego-z-przestepstw.html> (15.06.2023).

Jak zaznacza W. Mądrzejowski, również poszczególne instytucje ochrony prawa w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej mają niezwykle szeroki wachlarz kompetencji, porównywalny do tego, którym dysponują Stany Zjednoczone²⁶.

Z rozwiązań prawnomaterialnych niebagatelne znaczenie mają przepisy kodeksu karnego konstytuujące zjawisko, przepisy dotyczące świadka koronnego i świadka incognito, ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii w zakresie zwalczania przestępczości narkotykowej, jak również przepisy związane z konfiskatą rozszerzoną i przypadkiem przedsiębiorstwa w obszarze przestępczości o charakterze gospodarczym.

Przyjęta w listopadzie 2022 r. przez Sejm zmiana przepisów kodeksu karnego identyfikowana jest jako zasadnicza zmiana kierunku prowadzonej polityki karnej. Jak zaznaczył Minister Sprawiedliwości Prokurator Generalny „Przepisy wymierzone są w najgroźniejszych bandytów – morderców, gwałcicieli, pedofili i członków grup mafijnych”²⁷. Co więcej, w narracji dotyczącej omawianej nowelizacji odnaleźć można również argumenty przemawiające za słuszością niniejszych rozwiązań. Wobec tego wiceminister sprawiedliwości konkluduje, iż „Surowsze kary, jakie wprowadzamy, mają być nie tylko nieuchronne, mają odstraszać i zapobiegać ponownemu popełnianiu przestępstw. Mają też zadośćuczynić ofiarom przestępstw”²⁸.

PODSUMOWANIE

Reasumując, uznać należy za słuszne działania ustawodawcy zmierzające w kierunku zwiększenia kar za zorganizowaną działalność przestępczą. Zjawisko to bowiem obarczone jest wysoką szkodliwością społeczną czynu, jak również efekt działań zorganizowanych grup i związków przestępczych przynosi ogromne straty dla Skarbu Państwa.

Niewątpliwie bowiem kara powinna mieć charakter odstraszący potencjalnych sprawców przestępstw. Niemniej jednak podkreśla się, a co jest zauważalne z perspektywy represyjności prawa karnego, iż samo zastrzanie kar nie jest zabiegiem na tyle efektywnym, by minimalizować negatywne społecznie zjawiska. Z całą mocą uznaje się bowiem, iż nieuchronność kary, konieczność poniesienia odpowiedzialności prawnej przez sprawcę przestępstwa jest mechanizmem skuteczniejszym i bardziej pożądanym niż sama zmiana wymiaru kary²⁹. Pozostaje zatem wierzyć, iż dokonane modyfikacje przepisów prawnokarnych z perspektywy art. 258 kodeksu karnego przyniosą oczekiwane efekty w postaci poprawy statystyki dokonywanych przestępstw w zorganizowanych grupach i związkach przestępczych. Powyższe stwierdzenie potwierdza zatem przytoczoną na początku pracy pierwszą hipotezę o istotności wdrożonych zmian prawnych.

²⁶ W. Mądrzejowski, *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania*, Warszawa 2015, s. 132.

²⁷ *Przelomowa reforma Kodeksu karnego czeka na podpis Prezydenta RP*, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/przelomowa-reforma-kodeksu-karnego-czeka-na-podpis-prezydenta-rp> (18.06.2023).

²⁸ Ibidem.

²⁹ S. Pikulski, *Polityka karna w Polsce z perspektywy międzynarodowej*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2009, z. 9, s. 17.

Hipoteza związana z przypuszczeniem, iż zjawisko przestępczości zorganizowanej będzie podlegało nieustannym zmianom determinowanym kształtem rzeczywistości prawnej, społecznej i politycznej, została potwierdzona. Jak wynika ze statystyk prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze Policji, na przestrzeni lat dochodziło do istotnej intensyfikacji zjawiska. Działo się tak m.in. za sprawą sygnalizowanych w ramach artykułu czynników takich jak pandemia koronawirusa COVID-19 czy chociażby mniejsze ryzyko wykrycia działań sprawców przestępstw.

Ostatnia hipoteza dotycząca prawdopodobieństwa, iż dynamika działań przestępczych w konkretnych jej obszarach ulegnie zmianie, została zweryfikowana i potwierdzona. Zatem na podstawie wyżej zaprezentowanych statystyk dynamiki przestępczości zorganizowanej w poszczególnych jej obszarach domniemywać można, że nieustannie nasilać się będzie przestępczość gospodarcza, jak również narkotykowa. Podkreślenia wymaga fakt, iż zorganizowane grupy przestępcze prowadzą również działalność multiprzestępczą, której desygnaty nie są na tyle syntetyczne, aby zaklasyfikować je do odpowiednich obszarów działalności.

Problem badawczy zaakcentowany na wstępie niniejszego opracowania został rozwiązany. Uznaje się bowiem, iż dynamika przestępczości zorganizowanej ulegnie zmianie. Zmiany te jednak dotyczyć mogą tylko wybranych obszarów przestępczych, co z kolei koresponduje z jedną z wyżej przytoczonych hipotez badawczych. Niewątpliwie jednak działalność zorganizowanych struktur przestępczych będzie przynosić ogromne straty Skarbowi Państwa.

BIBLIOGRAFIA

- Bojarski Marek. 2020. Część czwarta. Zakres penalizacji części szczególnej Kodeksu karnego, W Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna. Red. Bojarski M. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- Brułińska Dominika, Truskołaska Emilia Magdalena, Tywończuk-Gieniusz Anna. 2017. „Przestępczość narkotykowa z udziałem zorganizowanych grup przestępczych”. Przegląd Policyjny nr 2(126).
- Brylak Joanna. 2010. „Znaczenie przypadku korzyści majątkowej w walce z przestępczością zorganizowaną”. Prokuratura i Prawo nr 7-8.
- Jabłoński Piotr, Jędrzejko Mariusz. 2011. Narkotyki i paranarkotyki. Charakterystyka i rozpoznawanie zachowań. Gdańsk: Wydawnictwo Pomorska Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego.
- Jurgielewicz Emilia. 2014. Symptomatologia kryminalna udziału w zorganizowanej grupie przestępczej. W Oblicza współczesnej przestępczości zorganizowanej. Red. Katarzyna Laskowska. Białystok: Wydawnictwo Temida 2.
- Gryszczyńska Agnieszka, Klawikowski Adam. 2022. „Nowe wyzwania dla Prokuratury związane ze zwalczaniem przestępczości gospodarczej i cyberprzestępczości”. Prokuratura i Prawo.
- Hernacka-Janikowska Anna. 2021. Przestępczość zorganizowana a państwo. Wzajemne relacje i uwarunkowania. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.
- Hołyst Brunon. 2016. Kryminologia. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.

- Madej Krzysztof. 2008. „Wszyscy byli przemytnikami. Obraz przestępczości przemytniczej i dewizowej w latach 1956–1970”. *Pamięć i Sprawiedliwość* nr 7/2 (13).
- Kozdra Karol. 2019. „Przestępczość gospodarcza – pojęcie, istota, cechy”. *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku* t. 30.
- „Kulisy spraw” o aferze z udziałem funkcjonariuszy MSW w okresie PRL, W <https://www.Polskieradio24.pl/130/5561/Artykul/2176456>, Kulisy-funkcjonowania-ryнку-dziel-sztuki-w-Polsce (17.06.2023).
- Łabuz Paweł. 2018. *Formy i struktury zorganizowanych grup przestępczych o charakterze ekonomiczno-gospodarczym. W Przestępczość gospodarcza. Istota zjawiska. Zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców.* Red. Łabuz Paweł, Malinowska Irena, Michalski Mariusz, Safjański Tomasz. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- Mądrzejowski Wiesław. 2015. *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania.* Warszawa: Wydawnictwo Ediotions Spotkania.
- Michalska-Warias Aneta. 2013. „Zorganizowana grupa przestępcza w orzecznictwie”. *Prokuratura i Prawo* nr 12.
- Odzyskanie mienia pochodzącego z przestępstw. Najwyższa Izba Kontroli. 2019. Warszawa.
- Pikulski Stanisław. 2009. „Polityka karna w Polsce z perspektywy międzynarodowej”. *Białostockie Studia Prawnicze* z. 9.
- Pływaczewski Emil Wiesław. 1996. *Węzłowe problemy przestępczości zorganizowanej w Polsce* W *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej.* Red. Pływaczewski Wiesław, Świerczewski Jan. Szcztyno: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji.
- Przełomowa reforma Kodeksu karnego czeka na podpis Prezydenta RP, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/przelomowa-reforma-kodeksu-karnego-czekana-podpis-prezydenta-rp> (18.06.2023).
- Safjański Tomasz, Jędrzejko Mariusz, Kozielski Jerzy. 2016. *Skala i charakter używania narkotyków i do palaczy w Polsce. Przestępczość narkotykowa.* W *Narkotyki i dopalacze. Zjawisko, zagrożenia, rozpoznawanie zachowań, profilaktyka.* Red. nauk. Jędrzejko Mariusz, Kowalski Mirosław, współpr. Rosik Bronisław P., Zagajewski Tomasz. Warszawa–Milanówek: Oficyna Wydawnicza Aspra-JR.
- Stwarz Magdalena. 2023. „Podstawy odpowiedzialności za przestępczość zorganizowaną na przykładzie wybranych instrumentów części ogólnej kodeksu karnego”. *Studia Prawnicze.*
- Tylko niewielką część majątku z przestępstw udaje się odzyskać, W <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/odzyskiwanie-mienia-pochodzacego-z-przestepstw.html> (15.06.2023).
- Tywończuk-Gieniusz Anna, Rejmaniak Rafał. 2014. *Udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym w świetle orzecznictwa Sądów Apelacyjnych i Sądu Najwyższego.* W *Oblicza współczesnej przestępczości zorganizowanej.* red. Laskowska Katarzyna. Białystok: Wydawnictwo Temida 2.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 2022 poz. 1138 ze zm.).
- Wiak Krzysztof. 2021. *Część szczególna. Art. 258.* W *Kodeks karny. Komentarz.* Red. Grześkowiak Alicja, Wiak Krzysztof. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.